

Alkoholova kuga.

Najnovejši podatki o alkoholizmu. — Priobčil **Jurij Trunk.**

I.

Na vseh koncih in krajih opazujemo pojave strašne moderne bolezni — alkoholizma. Ni pretirano, če se zatrjuje, da je naša družba v resni nevarnosti zaradi nezmernega uživanja upijanljivih pijač. Kako se potaplajo posamezniki, vidimo povsodi. Dan na dan pa raste njih število, in če se to ne omeji, mora res propasti ves narod.

Zgodovina izpričuje, da je na ta način poginilo že več narodov. Strast ne pozna nobene meje in le težko jo je zaježiti. Alkohol pa je, kakor znano, najizdatnejše netivo za razne človeške strasti; zato je tudi gorjé, ki izvira iz njega, naravnost smrtna rana na telesu moderne človeške družbe. Dobro znamenje je, da se nevarnost vedno bolj spoznava, in zaradi tega upamo, da je še mogoče odvrniti popolni propad. Povsod se je pričel odpor proti morivcu — alkoholu. Ali močno se je že zajedel v narodno telo. Kakor je zdravljenje smrtne rane spojeno vedno z velikimi težavami in nevarnostmi za celo človeško telo, tako bo tudi človeško družbo mogoče ozdraviti alkoholizma le z izrednimi, deloma prisilnimi sredstvi.

Vsekako se mora širiti prepričanje, da smo v veliki nevarnosti in da se moramo vrniti s krivega pota. Le spoznanje nevarnosti nas more rešiti. Posebno očitni grozni nasledki pijančevanja naj bi nam odprli oči, vsaj onim, katerim mora biti ljudski blagor posebno pri srcu.

Ne bomo opisavali na široko gibanja proti alkoholizmu od početka do danes; našemu namenu zadostuje, da zabeležimo, kako je zdaj to gibanje. Napeti se morajo vse moči in porabiti vsa sredstva, da se protialkoholsko gibanje ojači ter postane mogočna sila proti preteči nevarnosti. Sodelovati mora pri tem delu vse: posameznik kakor cela družba, država, cerkev, veda, šola,

postavodajalstvo, občina, družina, gostilna itd. Delo ne sme biti enostransko in en činitelj ne sme družega izključevati. Znani irski apostol zmernosti o. T. Mathew je poudarjal pri boju zoper alkoholizem posebno versko in čuvstveno stran. S prepričevalno besedo je opisoval strašne npravne nasledke pijanstva in izkušal ganiti posebno srce svojih poslušavcev. Pridobil jih je na milijone in spravil v tir zmernostno gibanje. Postal je rešitelj svojega naroda in z zlatimi črkami je zapisano delovanje tega junaka v zgodovini nesrečnih Ircev. Tudi dandanes se še dobro poznajo sledovi njegovega delovanja, a končni uspeh vendar ni bil tako trajen, kakor bi bilo želeti. Čisto umevno: njegovo delovanje je bilo pač le enostransko — znanstvenih podatkov v oni dōbi še ni bilo, in ko je umolknila prepričevalna beseda slavnega pridigarja, je izginila tudi večina dobrih sklepov. Strast se je zopet oglasila, in ker ni bilo več nikogar, ki bi jo krotil, se je ojačila sčasom zopet do svoje prejšnje moči.

V novejšem času se vprašanje o alkoholizmu rešuje resno tudi v znanstvenih krogih. Na razpolago imamo tudi znanstvene podatke, katerih nihče ne more ovreči. S temi moremo apelirati na človeški razum, in zato pač ne moremo dvomiti, da bo zmaga vendarle gotova.

Sevé smo od te zmage še oddaljeni, ker večina ljudi še ne vé, ali noče vedeti, da bi bila v alkoholizmu kaka resna nevarnost. Zato nima pred njim strahu in se mu tembolj vdaja. Posebno nekateri nikakor nečejo izpregledati in so v veliki nevarnosti, ker je pri njih odpor jako težaven. Seveda tudi ne moremo tajiti, da so kraji, kjer je ljudstvo neizogibno že blizu propada kakor star pijanec, „ki se izpreobrne, kadar se v jamo zvrne“. To pa velja le o posameznik krajih.

Sploh je pa zmernostno gibanje posebno v Ameriki, pri Angležih, Francozih in Nemcih že močno ukoreninjeno, tako da ne more več zaspati. Trajalo bo pač še mnogo let, preden bo dozorel njegov sad in bodo narodi spoznali, da je alkohol njih največji sovražnik. Sedaj je uspeh, vsaj na zunaj, in kolikor se dá izraziti v številkah, splošno še malenkosten, dá, zdi se celo, kakor bi ga sploh ne bilo. Poraba alkoholnih pijač namreč raste vkljub zmernostnemu gibanju od leta do leta. Kako močno se je ta rak že zajedel v telo narodov, nam pričajo sledeče, popolnoma zanesljive številke.

Porabilo se je pijač, ki imajo več kot 50⁰/₀ alkohola, l. 1897. na Laškem 1·17 litrov, na Norveškem 2·16, na Španskem 2·29, v Združenih državah Severo-ameriških 3·78, na Angleškem 4·59, na Ruskem 4·86, v Švici 6·12, na Švedskem 7·20, na Nizozemskem 8·44, na Francoskem 8·50, na Nemškem 8·50, v Belgiji 9, na Avstro-Ogrskem 9·90 in na Danskem 14·80 litrov na glavo. Statistični podatki o posameznih deželah kažejo v zadnjih letih povsod znaten naraščaj v porabi alkoholnih pijač. Številke o uporabljenih pijačah, ki imajo manj kakor 50⁰/₀ alkohola, so sevé še mnogo višje. Na prvi pogled je torej vojska zoper alkoholizem brezuspešna. A to je le navidezno. V zadnjem času je narastel sploh vsak konsum. Vobče so bile v zadnjem desetletju letine prav izdatne, in tudi gmotno stanje delavskih slojev se je večinoma izboljšalo po višjih plačah. Večletna statistično dokazana izkušnja pa uči, da ima izboljšanje plač, kakor tudi večja revščina to posledico, da se pomnoži v obeh slučajih poraba alkoholnih pijač. V prvem slučaju ljudje več pijejo, ker več zaslužijo, v drugem pa, da si utešijo gorjé. To dejstvo opazujemo lahko vsak dan tudi pri nas.

Pa še eno važno dejstvo nam odkrivajo najnovejši podatki o alkoholizmu. Profesor M. Laborde, ravnatelj fiziološkega oddelka na pariškem vseučilišču, je znanstveno dokazal, da je bila vojna zoper alkoholizem v nižjih slojih brez uspeha, a jako povoljna v srednjih in višjih krogih.

Površen opazovavec bi iz tega lahko sodil, da je potem cela vojna zoper pijančevanje sploh zastoj. Ali preiskovanje imenovanega profesorja je važno ravno zato, ker dokazuje dovoljen uspeh v višjih krogih. Čisto naravno je, da se vsako gorjé širi navadno iz višjih slojev v nižje, a tam se mora začeti tudi uspešno zdravljenje. In to zdravljenje se je pričelo, kakor kažejo znanstveni podatki; in že zaradi tega smemo sčasom upati na uspeh tudi v nižjih slojih. Dalje je znano, da se vsako gorjé v nižjih slojih veliko bolj ukoreninja, ker tam nedostaja нравnih, znanstvenih in družbinskih odporov. Alkoholizem ugaja tudi človeški strasti, in ta se pojavlja v nižjih slojih vsled velike mase v veliko hujši obliki, kakor v višjih. Omenili smo tudi že, da se dandanes alkoholizem ne pobija samo z verskega stališča, ampak tudi z znanstvenim dokazovanjem njegove škodljivosti. Ali ravno to uspešno dokazovanje je v nižjih slojih težavno vsled pomanjkanja izomike, radi velike revščine in gorostasne nevednosti. Lahko rečemo, da bo gorjé, ki izvira iz alkoholizma, v teku let tuintam še rastlo, ravno ker se je že tako močno zajedlo v nižje sloje, a ne smemo biti tudi brez upa, ker se kaže že znaten uspeh zmernostnega gibanja v javnosti. Predvsem pa moramo staviti svoje upanje v dejstvo, da je Bog ustvaril narode ozdravljive.

Kakor je pri mnogih posameznikih po neukročeni strasti pouzročena škoda pogostoma dobra učiteljica, ki jih izpametuje — naš Slomšek pravi:

Lastna škoda ga izuči,
komur dopovedat ni —

tako je tudi pri celih narodih. Dokler večina ljudi gorja ne vidi prikipeči do vrhunca, ne misli niti na nevarnost niti na rešitev. Tako je tudi z alkoholizmom. Dasi vidimo njegove žrtve ob vseh krajih in koncih, vendar še ne mislimo na resno nevarnost ali na mogoč pogin. Ravno o alkoholu se večina ne dá prepričati, da bi bil njih največji sovražnik; izučiti jih bo morala lastna

škoda. Iz tega resničnega dejstva pa nam odseva močen žarek boljšega upanja. Iz grobov se mora dvigniti boljše življenje, prav kakor poje naš Gregorčič:

Niso grobje žitja meje,
pač pa vir krasnejšega;
iz grobov se tmin prismeje
solнца svit jasnejšega.

Pri čem smo pri nas doma?

V zgoraj navedeni statistiki o porabi alkoholnih pijač je, žal, Avstro-Ogrska na predzadnjem mestu. To je pač jasen dokaz, da mi bolj bolehamo na tej hudi bolezni kakor drugi. Večino prebivavstva tvorimo Slovani in razen tega moramo tudi priznati, da smo vobče strasti pijančevanja bolj vdani, kakor n. pr. Nemci ali Lahi. Vsled tesnejše zveze, katero imajo Nemci s svojimi rojaki na Nemškem, se je zmernostno gibanje pri njih tudi že bolj udomačilo, dočim je med nami Slovani še skoraj neznan. Vrh tega smo tudi, vsaj Slovenci, večinoma delavski narod in zato se najdejo pri nas vsi oni nedostatki, ki ovirajo delovanje zoper alkoholizem. Tudi so pri nas tla za to nevarno strast jako ugodna.

Že v zgodovini XVI. stoletja beremo o vojni zoper tega morivca. Ker je bilo v oni dōbi vse urejeno po zadrugah in cegah, se je tudi vojna zoper pijančevanje organizirala po posebni cerkveni bratovščini, katera si je izvolila za zaščitnika sv. Krištofa. Odtod nosi menda toliko slovenskih cerkvā spredaj veliko podobo sv. Krištofa, kateri naj bi vse obiskovavce opominjal na dolžnost krščanske zmernosti.

Okoli l. 1700. nahajamo že razne vladne odloke zoper pijančevanje; tudi ti gotovo niso bili brez vsakega uspeha. Dolgoletne vojne, podivjanost ljudstva, katera je sledila vojnām, in tudi boljša prometna sredstva so bila razširjenju alkoholizma jako ugodna, in v naših časih je postal alkohol pijača, po kateri zdihuje že staro in mlado. Zato pa je alkoholizem postal tako pogubna rana na narodnem telesu.

Začetkom XIX. stoletja so se začeli resneje boriti zoper to kugo. Na Irskem, Ang-

leškem in v Ameriki je krepko deloval znani apostol zmernosti, P. Mathew, na Nemškem okoli l. 1830. kapelan Seeling in drugi. Zasnova so se razna društva, ki delujejo še dandanes.

Pri nas Slovencih ni manjkalo svarilnih glasov in resnih opominov; vendar nam še manjka v tem oziru prave energije, brez katere je vojna zoper alkoholizem neizdatna.

Kolikor je pijančevanje nravno zlo, ga je vedno cerkev pobijala v verskem pouku na leci, pri pridigi in pri misijonih. To sredstvo je še dandanes večinoma edini odpor zoper to grešno strast.

Jako izdatno je posegel vmes naš za ljudski blagor vneti vladika A. M. Slomšek l. 1841. s svojo knjigo: „Čujte, čujte, kaj žganje dela!“, kateri je dodal tudi še pretresljivo pesem, v kateri kliče:

Oh sovražniki so vstali,
hudo reč so si izbrali;
ljubi kruhej nam jemljó,
strup iz njega kuhajo.

Z ozirom na strašne nasledke svari svoje rojake:

Žganje boj in mor napravi,
v žganju brata brat zadavi;
žganje moža tak znori,
svojo ženo da umori.

Zarotim vas, ljubi bratje:
Če želite biti svatje
nekdaj raja svetega,
se varujte žganjevca! —

Razen tega večjega dela je Slomšek porabil tudi še vsako priložnost, da svari svoje rojake pred to pogubno razvado, kakor spričujejo njegovi spisi. Njegov trud gotovo ni bil zastonj, a bil je omejen le na njegove čitatelje.

Širšo smer si je namenila „Družba treznosti“, ki so jo ustanovili po zgledu drugih enakih družb v Ljubljani in ki obstoji še dandanes. Šteje sicer mnogo udov, večinoma ženskih in otrok, a ustaviti gorja ne more.

V novejšem času je to vprašanje prišlo zopet bolj na dnevni red. Izšlo je o njem več spisov, razmotriva se o njem po shodih,

posebno se pa prizadeva naše časopisje, da odpira ljudstvu oči.

Vsa ta prizadevanja so hvalevredna in potrebna, ker se rešuje po njih mnogo ljudi, a trajen uspeh je le mogoč, ako se vojna zoper ljudskega morivca organizira ter se izvede z železno vztrajnostjo. K temu mora pa pomagati vse, kar ima količkaj vpliva na občni blagor.

Pregovor pravi: „Sila kola lomi.“ Ta sila bo morala priti tudi pri nas ter nas privedi do pameti. Kdor je pa zadostno poučen, naj poučuje še druge, da prej napoči dan rešitve! Pred vsem moramo skrbno zasledovati vojno zoper alkoholizem pri drugih narodih ter uporabljati znanstvene pridobitve na domačih tleh. To je tudi namen naših vrstic.

II.

Krepko se postavljajo v zadnjem času alkoholizmu v bran država, cerkev in pred vsem, kakor smo že omenili, znanstvo. Le od složnega delovanja vseh teh činiteljev in od krepke podpore vseh dobro mislečih domoljubov je pričakovati trajnega uspeha v tem jako zamotanem vprašanju. Samo mimogredé omenjamo, da je, kakor umevno, končna rešitev odvisna od volje posameznih, ki zdihujejo v sponah te novodôbne bolezni. Država, cerkev in znanost morejo le vplivati, a človeške volje siliti vendar ne morejo. Cerkev ima sicer tehtne naravne in nadnaravne razloge, s katerimi odvrča od grešne strasti; a kdor zapre tem razlogom svoje srce, pri tem cerkev ne bo mogla mnogo opraviti. Enako je tudi z znanstvenim dokazovanjem. Kdor noče verovati znanstvenim dokazom ter rabiti svojega razuma, temu se ne dá pomagati. Alkohol je pa netivo za človeško strast; in strast oslabi človeku voljo in mu vzame tudi pravo razsodnost. Odtod prihaja, da pravim pijancem ne pomagajo niti pretresljive pridige, svarila in opomini, niti najjasnejša znanstvena dokazovanja. Zato je tudi vprašanje o alkoholizmu težavnejše, kakor se marsikom zdi na prvi hip.

Dalje more seči država. Na razpolago so ji sredstva, s katerimi more državljanse prisiliti, da se pokoré njenim naredbam. Njena dolžnost je, da izdaje take naredbe, s katerimi se omejuje zlo alkoholizma. Namen države je časni blagor državljanov. Ni ga pa večjega morivca časne sreče od alkohola, in zato mora država tudi nanj obrniti vso pozornost.

Te svoje dolžnosti bi se imele države že davno prej zavedati. A ker imajo pri davkih na žgane pijače ogromen dobiček, trpijo to zlo, ki razjeda državljanom kri in mozg. Da trpijo pri tem tudi same, ker morajo za žrtve alkoholizma zidati bolnišnice, norišnice, hiralnice, sirotišnice in druge naprave, je obče znano in dokazano. V novejših časih so se bolj začele zavedati svojih dolžnosti. Zdaj skoraj ni več države, ki bi se ne bavila z vprašanjem, kako bi se organizirala vojska proti alkoholizmu. Omeniti hočemo v tem spisu samo to, kar so razne države v najnovejši dôbi storile zoper alkoholizem.

Omenili smo že, da tičimo pri nas na Avstrijskem precej globoko v alkoholizmu, kakor vemo sami iz vsakdanje izkušnje. Do sedaj se je pri nas storilo bore malo zoper to kugo. Država je zvišala davek na žganje, uredila tudi nekoliko prodajo, a to so le poizkusi, ki nimajo izdatnega uspeha. V novejšem času so obrnili svojo pozornost posebno na mladino, in kot sad „VIII. mednarodnega shoda zoper alkoholizem“ je izšel odlok učnega ministra pl. Hartela, s katerim ukazuje vsem šolskim oblastvom, naj porabijo ves svoj vpliv, da se mladina obvaruje pred to kugo, in naj poučujejo mladino o vsem, kar je v novejši dôbi dokazalo znanstvo škodljivega o alkoholu. Na prizadevanje „Avstrijske družbe zoper pijančevanje“ je izdalo ministrstvo za notranje zadeve dne 1. marca 1902, številka 45.145/1901, važen odlok, s katerim se nekako izpreminja § 16a obrtnega reda in se oblasti pozivljejo „obrniti svojo pozornost posebno na take gostilniške naprave, v katerih se dobivajo jedila, ne da bi

bilo treba tudi piti“ (Speisewirtschaften). V železniškem ministrstvu so so posvetovali, kako bi bilo mogoče omejiti rabo opojnih pijač pri železniškem osebju; to bi bilo jako potrebno, zakaj ravno na železnicah je pogostoma usoda mnogih ljudi v roki enega samega uslužbenca. Železničarjem je predvsem treba treznosti in rabsodnosti, da se preprečijo nesreče, katerih je že mnogo pouzročil alkohol. S tem je nekaj storjenega; važnejša postava o gostilniškem redu čaka pa menda še rešitve. Pri nas se preveč bojé, da ne bi omejitve pijančevanja zmanjšala državnih ali deželnih dohodkov. Saj se je dogodilo celo to, da so n. pr. v Galiciji javne oblasti prepovedale duhovnikom bojevati se zoper žganje! Seveda so pritiskali pri tem na vlado posebno judovski krvsesi. Tudi posamezniki delajo mnogo v novejši dōbi. Po vseh deželah so zasnovane „Družbe zoper pijančevanje“ ali „Zmernostna društva“; tudi piše se mnogo — a vendar ne moremo reči, da bi bilo v Avstriji vse to delo že doseгло zaželeni uspeh.

Belgija je bila jako na slabem, preden se je tam začela resna vojna zoper alkoholizem. Še l. 1894. je bilo tam 145.000 gostiln, torej ena gostilna na 40 prebivavcev! Tega leta je prišlo v Belgiji na osebo 11 l žganja, 3 l vina in 250 l piva; vsakega prebivavca je stala ta pijača povprek letnih 60 K in celo deželo 354 milijonov kron. Vlada je izpredvidela veliko nevarnost in dela neumorno na to, da se ljudstvo obvaruje popolnega propada. Število gostiln so izdatno zmanjšali, in zato je tudi padla množina použitih pijač. Na gostilne obračajo v Belgiji veliko pozornost. S 1. januarjem l. 1902. je stopila v veljavo postava, katera obdačuje vsakega posameznega prodajavca žganja in žganih pijač v krajih pod 5000 prebivavcev z letnim davkom 60 frankov, in v krajih nad 60.000 prebivavcev z davkom 200 frankov. Ker se gorjé pijančevanja lažje zabrani, kakor ozdravi, izkušajo posebno neokuženo mladino pridobiti za zmernostno gibanje. Te „Družbe otrok“ so se v pretečenem letu silno pomnožile. Vsak otrok se zaveže, da

do 20. leta žganja in drugih močnih pijač sploh ne bo pil; vino in pivo pa le zmerno. V mestu Lüttich se je posrečilo „Ženski ligi zoper pijančevanje“, da je odprla prvo gostilno, v kateri se točijo le pijače brez alkohola in prodaja le redilna, zdrava hrana.

Kaj so storili v novejši dōbi na Nemškem? Največje važnosti je predlog poslanca grofa Douglasa in tovarišev v pruskem deželnem odboru z dne 27. marca 1901. Vlada se pozivlje, naj izdela postavo, ki bi zabranjevala slabe nasledke žganjepitja; povsod naj se prirejajo predavanja o strašnih nasledkih nezmernega zauživanja opojnih pijač, posebno naj se v tem oziru poučuje mladina v šolah; vlada naj preišče obstoječe naprave za zdravljenje pijancev in potrebno ukrene, da se enaka zdravišča povsod vpelejo. Želeti bi bilo, da bi se taka zdravišča napravila tudi pri nas, zakaj za odraslega pijanca ni drugega zdravila, če hoče okrevati. Znano je, da so Prusi jako ponosni na svoje vojake in se radi ponašajo, da jih imajo v strogem redu. Zato pa tudi strogo čuvajo, da se zabrani prodiranje alkoholizma v armadi. Vojaška oskrbnništva imajo ukaz, da zabranjujejo vojakom pijančevanje na suhem in na morju. Pruska vlada se je odločila k temu tudi zato, ker se zaveda, da naj vojaška služba vzgaja ljudstvo k višji prosveti. Mladi vojaki vidijo, da se je treba alkohola izogibati, in to dobro vpliva na druge kroge. — Najmočnejši zavezniki alkoholizma so gostilne, posebno v sedanji obliki, ko obiskovavce silijo k pijači. Zato mora pametno postavodajstvo reformirati gostilniško obrt. V Berlinu so ustanovili lani zadrugo „Abstinentenheim“. To društvo prireja javne prostore, kateri naj bi brezplačno služili posebno delavcem za razvedrilo in zabavo, ne da bi jim bilo treba kaj piti. Veselo gibanje se je začelo tudi med nemškimi katoličani; v novejšem času se na svojih velikih shodih vedno posvetujejo tudi o zmernostnem vprašanju.

Jako zdihuje pod jarmom alkoholizma Francoska. Alkohol zauživajo tam v obliki strupenega absinta in drugih pogubnih te-

kočin. Tam je vojna proti temu sovražniku nad vse potrebna. Škof Latty v Châlonsu je duhovnikom prepovedal rabiti špirituoze in žgane pijače pri obedih, kajti dolžnost duhovščine je, da kaže z dobrim zgledom drugim rešilno pot. Profesorji pariškega vseučilišča pa so se obrnili do vlade z zahtevo, naj prepove pridelovanje žganja in razširjanje vseh onih tekočin, katere spozna medicinska fakulteta za škodljive. To bi bil izdaten udarec proti alkoholizmu in prava sreča za celo Francosko. Jako hvalevredno je, kar je vlada ukrenila za šole. Nauk o škodljivosti alkohola v besedi in podobi so sprejeli v učni načrt ljudskih šol, in sicer med glavne predmete, iz katerih se morajo delati izpiti in se zapisujejo redi. Sploh pa čaka francosko vlado na tem polju še mnogo nujnega dela.

Na Angleškem je zmernostno gibanje jako živahno. Vlada pripravlja posebno postavo, s katero bi se uredile in zboljšale gostilniške razmere po takozvanem „gothenburškem zistemu“. Najbolj pazijo na mladino. Zdržnih družb je bilo že l. 1891. med mladino 17.000; zdaj so se jako pomnožile in štejejo nad dva milijona udov. Predaleč pa gotovo gre zahteva angleških abstinentov, ki hočejo, da bi se pri angleškem sv. ob-

hajilu rabilo le vino brez alkohola. (Angleška razkolna cerkev deli sv. obhajilo tudi pod podobo vina.) Ti abstinentje trdijo, da zadostuje za izpreobrnjene pijance tudi najmanjša množina alkohola, in zopet se pogreznejo v svojo staro strast.

V Švici deluje med katoličani znani apostol zmernosti škof A. Egger s prav lepimi uspehi. Vlada je že precej storila za omejitev alkoholizma. Na več švicarskih srednjih šolah so ustanovili društva, katera nakladajo svojim udom popolno zdržnost od opojnih pijač; tudi na vseučiliščih imajo društva, ki se ustavljajo dijaškim pivskim razvadam.

Na Nizozemskem in drugod se snujejo zdržna društva med učitelji, ki hočejo s svojim zgledom vplivati na mladino. — Rumunsko učno ministrstvo je pa ustanovilo posebno knjižnico, ki se razdeljuje med preprosto ljudstvo in ga poučuje o strašnih nasledkih alkoholizma.

To so najnovejši podatki o boju zoper alkoholizem v posameznih deželah. Mnogo še so seveda storili posamezniki, česar ni nihče zabeležil. Reči moramo, da se danes vlade zavedajo vedno bolj, kaj jim je storiti proti pogubni kugi alkoholizma, a ne upajo se vsega izvesti. (Konec.)

Zapoj mi še enkrat!

Zapoj mi pesmico, ptiček moj,
zapoj mi jo še enkrat,
udarjal bom strune vesele vmes,
udarjal jih zadnjokrat . . .

Glej, tamkaj pod oknom jesen hiti
pod drevjem naprej, naprej,
z rokami nevidnimi kradoma
pobira lističe z vej . . .

In kot da bi segala mi v srce,
da stare tam zadnji cvet,
ki sem ga gojil in ljubil takó,
ah, ljubil toliko let . . .

Zapoj mi, moj ptiček, radostno,
zapoj samó še enkrat,
udarjal bom strune vesele vmes,
udarjal jih zadnjokrat!

Ivo Danič.

Alkoholova kuga.

Najnovejši podatki o alkoholizmu. — Priobčil Jurij Trunk.

(Konec.)

III.

Omenili smo, da se je v novejšem času državi in cerkvi pridružila še tretja zaveznica v boju zoper alkoholizem, namreč znanost. Vrednost te zaveznice je tako važna, kakor vrednost znanstva sploh. Boj je dobil vsled tega tudi čisto drugačno obliko, ker sedaj govoré neovrgljive številke in znanstveno dokazani razlogi.

Tudi prej nam ni manjkalo strokovnjaških dokazov za škodljivost alkohola, a le posamezni možje so povzdigovali svoj svarilni glas, posebno zdravniki, ker so imeli vsled svojega poklica največ priložnosti, da opazujejo strašne nasledke alkoholizma. V novejšem času so se zdravnikom pridružili tudi vsi vzgojitelji, narodni politiki in sploh vsi, katerim je ljudski blagor pri srcu. Njih znanstvena raziskavanja so dognala, da vprašanje o alkoholizmu ne pripada samo najvažnejšim socialnim vprašanjem, ampak so nam podala tudi orožje zoper sovražnika, na katero moremo staviti upanje končne zmage.

Kaj je torej dognalo znanstvo o alkoholizmu v najnovejšem času?

Že stari Pitagora je poznal dejstvo: „Ebrius gignit ebrium“ — pijančevanje vpliva na potomce ter jih že v nežni mladosti podvrže tej nezmerni strasti. Novejše preiskave so to resnico potrdile z neovrznimi dejstvi in s tem pokazale tudi pot, katera vodi do zboljšanja. O vsakem zlu velja, da ga moramo celiti pri korenini; zlasti alkoholizmu pa moramo priti do živega le, če začnemo vojsko zoper njega že pri materi in najmanj pri dojenčku.

Kako vpliva materino pijančevanje na potomce, kaže nam ameriški zdravnik dr. W. Sullivan v Pentonvillu. Opazoval je 120 mater-pijank. Rodile so skupaj 600 otrok.

Od teh je živelo dalje kot dve leti le 265 otrok, torej le 44⁰/₀. Že pri porodu ali vsaj preden so dokončali dve leti, je umrlo 335 otrok, to je 56⁰/₀, torej nad polovico. Več kot 60⁰/₀ otrok je umrlo vsled hudih krčev. Potem je opazoval 21 pijank, ki so rodile 125 otrok, in prišel do istega sklepa. Nasprotno pa je rodilo iz istega sorodstva 28 zmernih mater 138 otrok, od katerih jih je umrlo do dōbe dveh let le 35, to je 23·9⁰/₀. Otroci pijank, ki so ostali pri življenju, so bili posebno podvrženi božjasti. Da se taki otroci skoraj ne morejo vzdržati alkohola, je umevno, ker prinašajo vse pogoje pravega pijanca že na svet. Tu se res kaznujejo grehi staršev do tretjega in četrtega kolena. To pripoznava brezpogojno tudi znani Darwin in dostavlja, da se taki nasledki kažejo že tedaj, ako se zavživa le majhna množina alkohola, posebno, če pije mati. Ako se pijančevanje tako maščuje že na otrocih, preden ti sami zavživajo kaj alkohola, kako se bo ta strast šele maščevala, če starši v poznejši dōbi svojih otrok pred alkoholom ne varujejo, ali jim celo alkohola preskrbujejo! Da je mnogo tako zaslepljenih staršev, nas uči vsakdanja izkušnja. Kdor je sam izprijen, ta tudi nima smisla za blagor drugih, in če so ti drugi tudi njegovi lastni otroci. In tako raste gorjé od roda do roda.

„Zmernostni listi“ poročajo v svojem 18. letniku, šte. 10. o poizvedbi nemških vzdržnih učiteljev, kateri so preiskovali zlorabo alkohola pri mladini. Uspeh te poizvedbe je bil jako žalosten. Razposlali so 140 vpraševalnih pōl in poizvedeli po njih podatke o 3950 dečkih in 3388 dekletih. Od teh 7338 otrok jih je bilo 75⁰/₀ v starosti od šestih do 11 let, ostali v dōbi od 11 do 14 let. Pokazalo se je, da od vseh

teh 7338 otrok le 2·26 0/0, namreč 166 otrok, ni nikoli zavživalo alkoholnih pijač, dočim je povedalo 989, torej 13·4 0/0 otrok, da so bili že večkrat pijani. A gotovo je tudi še ta številka prenizka, ker je poizvedba o tako kočljivi stvari jako težavna. Vsak dan je dobilo nekaj alkoholnih pijač 847 otrok, to je 11·4 0/0. Od teh je pilo 148, torej 2 0/0, že pred šolskim poukom.

Enake poizvedbe so se vršile po ukazu učnega ministrstva tudi na Dunaju in sicer z enako žalostnim uspehom. Polovica izprašanih otrok je dobivala pri kosilu pivo, 18 0/0 vino in 2 0/0 redno žganje!

V mnogih drugih krajih bi bil učinek takih poizvedeb morebiti še žalostnejši. Saj je znano, da donašajo v krajih, kjer je veliko sadja, otroci v šolo za kosilo kos kruha in prav znatno steklenico mošta. Dasi mošt ni tako nevaren, vendar tudi ne more biti brez slabih nasledkov; res se najde v takih krajih, kjer jako pijejo sadni mošt, prav mnogo duševnih in telesnih pohablencev. To so žalostna dejstva.

Da pa gorjé, ki izvira iz tako nespametnega početja, spoznamo v vsej razsežnosti, moramo uvaževati, kakšne slabe posledice ima uživanje alkohola na nežno mladeniško telo. Zanimivo je o tem predaval profesor dr. Kassowitz na Dunaju ob priliki osmega mednarodnega antialkoholnega sestanka. Kakor že mnogo veččakov pred njim, je opazoval tudi on pri takih otrocih, da je zavžiti alkohol zabranjeval redno delovanje organizma. Otroci so trpeli na znani bolezni, „delirium tremens“ imenovani, na alkoholni maniji in božjasti. Pouzročal je pa tudi organske izpremembe v telesu: drob je otekel in pokazala se je vodenica. In vsi ti pojavi so nastopili, če so otroci redno dobivali tudi le neznatno množino alkohola. Zato je dr. Kassowitz zavračal znano trditev mnogih ljudi, celo zdravnikov, da bi alkohol pospeševal prebavljanje, odsvetoval je rabiti ga celo kot „stimulans“ pri mrzlični srčni slabosti.

Najbolj trpijo pri otrocih možgani. Dr. For el pripoveduje: „Več 10—15 letnih

šolarjev se je hranilo brez alkoholnih pijač, potem so jim dajali nekaj vina. Mlajši so dobivali tretjino čaše, starejši ob južini in večerji pol čaše z vodo mešanega lahkega vina. Pokazalo se je, da so postali otroci, ki so pili vino, zaspani, manj pazljivi, da so manj uspevali pri nauku ter bili jako razburjeni. Pri enem šolarju se je moral poizkus prekiniti, tako razburjen je postal.“

Do istega uspeha je prišel pri enakem poizkusu tudi profesor Rudolf Demme.

Poguben je vpliv opojnih pijač tudi na spomin. Mnogokrat se dandanes toži, da šolarji in učenci nimajo več takega spomina, kakor nekdanj, in da ne morejo zmagovati učne tvarine. Tudi zdravniki tožijo, da je število na živcih bolnih otrok vedno večje. Zdravnik Fric k piše:

„Vzroka tem pojavom iščejo na tisočerihih krajih; zidajo krasne šolske palače, krajšajo učne ure, prepovedujejo domače naloge, za telovadbo in igro odmerjajo precejšen čas — a mesto da bi šlo na boljše, postaja vedno slabše. Na korenino tega zla še niso nastavili sekire. Važen, četudi ne glavni vzrok je ta, ker otrokom tako zgodaj že dajejo opojnih pijač. Zato ima Kalbersch prav, ko piše: „Alkohol zastruplja otroka pred porodom, gloda kakor črv na mladenču in razjeda moč odraslemu možu.“

Že iz teh podatkov razvidimo, kako malo ustrezamo otrokom, če jim „privoščimo“ alkoholnih pijač. Tu mora veljati jekleno načelo: Proč ž njimi posebno od mladine! —

Drugi dunajski profesor Dr. R. Wlassak je podal na istem sestanku nekaj pravnazčilnih potez o vplivu alkohola na duševno delovanje. Vobče je razširjeno povsod mnenje, da alkohol pospešuje duševno delovanje. Ali kakor je uspešni vpliv na telesne moči le navidezen, tako tudi na duševno delovanje. Preizkušali so alkohol v tem oziru v semenišču v Bernu in na črkostavcih v Heidelbergu. V prvem hipu se res kaže nekak uspeh, a temu sledi tem večja reakcija, nezmožnost, ki traja tudi pri najmanjši množini alkohola do 24 ur. To dej-

stvo potrjuje tudi izkušnja v vseh tiskarnah. Navadno si črkostavci ob nedeljah pri izletih in zabavah privoščijo malo več alkohola; nasledek je ta, da najde korektor ob ponedeljskih primeroma veliko več pogreškov, kakor ob drugih dneh: Alkoholov vpliv na živce še ni paraliziran.

Iz tega podatka dunajskega profesorja je pa dokazana še druga resnica: Ako traja vpliv alkohola, zavžitega tudi v mali množini, celih 24 ur, potem je v resnici pravi pijanec že oni, ki zavživa redno na dan do dva litra piva, ker traja vpliv prvega uživanja še vedno, ko se začneja že z drugim.

Jako zanimive so preiskave profesorja dr. Bezzole v Schlosshardt, ki kažejo, kako pogubno vpliva nezmerno zavživanje alkohola na otroške duševne zmožnosti. Alkohol je kriv po navadi, da so otroci slaboumni. Omenjeni zdravnik je preiskal 8196 slaboumnih otrok ter primerjal čas njih rojstva. Spoznal je sledeče:

Število slaboumnih novorojencev začne rasti meseca januarja in napreduje do marca; to so nasledki raznih spomladnih slavnosti; potem pada radi obilnega dela poleti. V juliju se zopet poveča zaradi jesenske trgatve, in meseca novembra je zopet na vrhuncu, ker se tedaj kažejo nasledki razkošnega življenja v mesecih januarju in februarju ob pustu. Kjer je vinski kraj, tam se kažejo nasledki trgatve posebno v visokem številu slaboumnih julija meseca rojenih otrok. Ako pomislimo, koliko bridkih ur provzročajo staršem taki slaboumni otroci, potem moramo pač reči, da je to le pravična časna kazen za nespametne starše.

Znano je vsakomu, da sta si pijanost in zločinstvo v tesni zvezi. Alkohol jemlje človeku razsodnost in ga stori sposobnega za vse zločine. To uči vsakdanja izkušnja, in znanost zbira te zanimive podatke.

Statistika nam dokazuje, da se zgodi ob nedeljah in praznikih posebno mnogo zločinov. To je tudi čisto umevno, ako pomislimo, da se dandanes nedelje in prazniki zlorablajo za strašno pijančevanje. Nasledek tega so potem razni zločini.

Na katol. zmernostnem shodu na Dunaju je predaval dr. Daum o „nedeljskem počitku in gostilni“. Na podlagi stroge statistike je pokazal, da se zločini ob posameznih dneh razvrščajo tako-le: Na 48 poškodb ob petkih jih pride 60—70 ob torkih, sredah in četrkih, 103 ob sobotah, **254** ob nedeljah in 125 ob ponedeljskih!

Ravno to potrjuje tudi „Zadruga nemških zidarjev“: Izmed vseh tedenskih dni pride na ponedeljek največ — do 38% nezgod; to velja še posebno za Bavarsko, ker se tam ob nedeljah povživa največ piva.

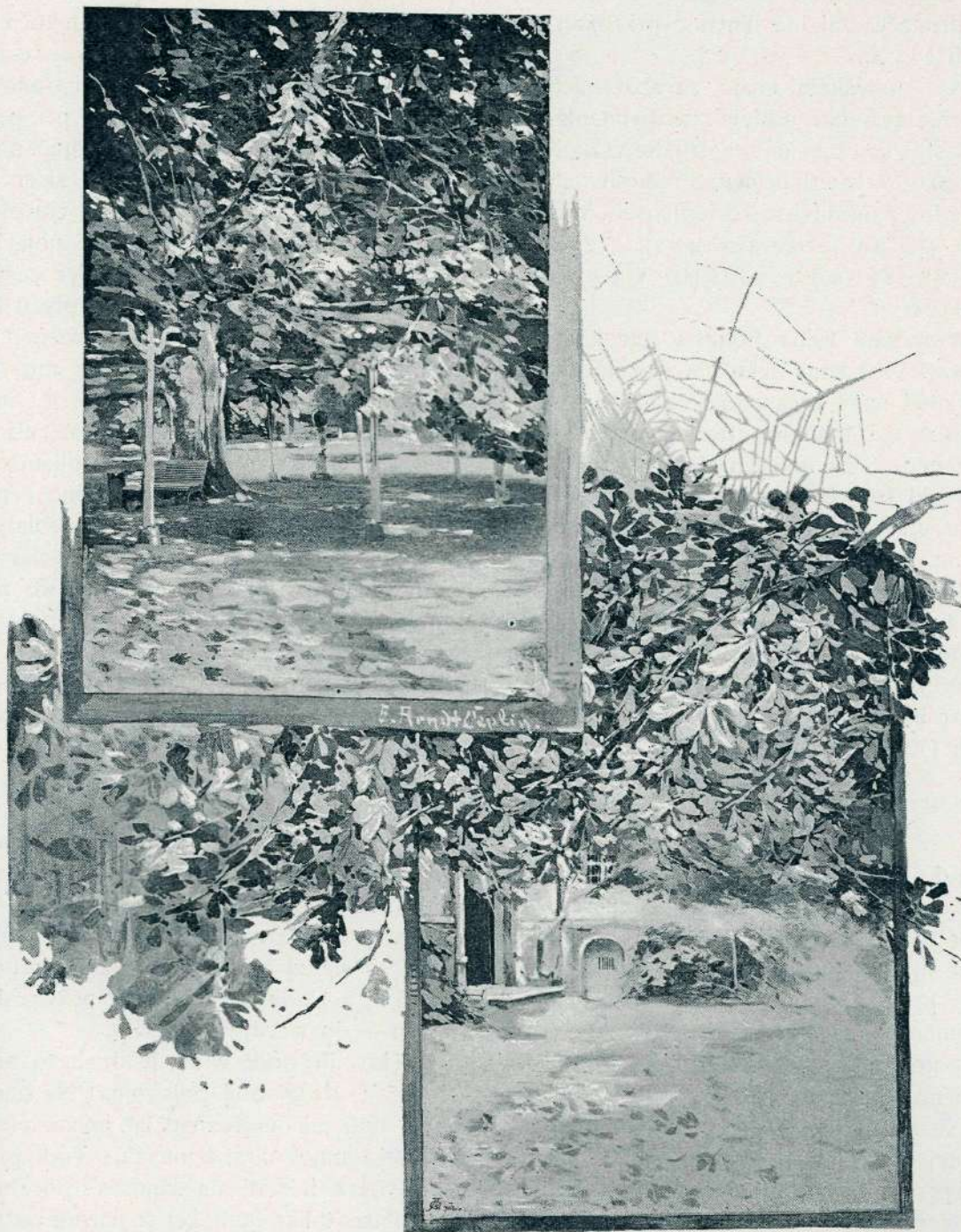
Zato se mora v boju zoper alkoholizem predvsem delati na to, da se vrne nedelji zopet njen prvotni namen in da se ne zlorablja z ostudnim pijančevanjem!

Sodnik dr. P. Schellhas v Nixdorfu je dognal sledeče: Od 216 kazenskih obravnav zoper moške obtožence radi nasilstva, poškodb, ustavljanja, razžaljenja oblasti i. t. d. jih je bilo 95 alkoholnega značaja. Ako odštejemo slučaje razžaljenja, ki so bolj lahkega značaja, najdemo za težje pogreške in zločine še neugodnejše razmerje. Lahko rečemo, da se morata zapisati dve tretjini vseh nasilstev na rovaš alkoholizma; pri surovostih deluje akutni in pri poškodbah na premoženju kronični alkoholizem.

Strašen je vpliv alkoholizma na umrljivost. Število smrtnih po alkoholizmu proizročenih slučajev je na Finskem 6000 ali en slučaj na 420 prebivavcev. Finsko stoji v tem oziru na drugem mestu, dočim je na prvem mestu Belgija, kjer pride en tak slučaj na 325 prebivavcev. Statistika je izmed znanstvenih pripomočkov zoper alkoholizem najvažnejše orožje. Naj sledi še nekaj podatkov. V petnajstih večjih mestnih občinah je l. 1898. umrlo 3955 moških, starih nad dvajset let. Zdravniki so označili na mrtvaškem listu v 414 slučajih t. j. pri 10·5%, kot prvi ali vsaj glavni vzrok smrti — pijančevanje. Vsled pijanske norosti je sledila smrt v 88 slučajih. V dōbi od 20—39 let je umrlo vsled alkoholizma 9·5%, t. j. vsak enajsti mož; v dōbi od 40—59 let 15·9%, t. j. vsak šesti mož, in v dōbi 60 let in čez 5·8%, t. j. vsak

sedemnajsti mož. V dōbi petih let, od l. 1893. do 1898., je umrlo v omenjenem okrožju 18.931 mož, starih nad 20 let; pri teh je

število smrti vsled alkoholizma; ti slučaji naraščajo do 15·7‰ in zadenejo skoraj vsakega šestega moža.

Belgrad: V Topčideru.

alkoholizem provzročil smrt v 2036 slučajih, t. j. pri 10·8‰ ali pri vsakem devetem možu. Dōba od 40.—59. leta izkazuje največje

Gostilni in pijačam je tudi pripisovati, da prekaša število ženskih na Nemškem moške za cel milijon. Če primerjamo šte-

vilo obeh spolov pod 40. letom, najdemo 640 tisoč več moških; pri starosti nad štiri-deset let pa je ženskih za poldrugi milijon več kakor moških. Tudi pri nas najbrže ne bo drugače; žal, da nimamo pri rokah do-tičnih števil.

Na Angleškem imajo zavarovalnice za življenje poseben oddelek za abstinate. Že četrto stoletja objavljajo te družbe vsakoletno statistiko, v kateri primerjajo umrljivost ab-stinentov z umrljivostjo drugih oseb. Vsako leto pa se je še pokazalo, da ima vzdržnost svoje plačilo v daljšem življenju.

A ni nam treba hoditi v tuje kraje po dokaze. Vsakdanja izkušnja nas uči, da se tudi med nami uresničujejo besede svetega pisma: „Vsi umiramo razsuti, kakor voda na zemlji. Naša dedščina je prešla na tujce. Siromaki smo brez očeta in naše matere so kakor vdove. Naši očetje so grešili, in mi trpimo zaradi njih hudodelstva.“ Najmanj pri 10⁰/₀ vseh smrtnih slučajev moremo reči pač tudi mi sosebnost pri moških: „Umrle je, ker je pil.“ In pri ravno toliko odstotkih bi se lahko izrazili: „Umrle bo, ker pije.“ Stritar ima res prav, ko pravi v smislu slav-nega Gladstona:

Žganje pogubi jih več,
kakor kuga, glad in meč.

Kdo bi mogel dvomiti, da je kriv alko-holizem premnogih samomorov? Pro-fesor patološke anatomije Heller je našel, da je alkohol povzročil pri 47⁰/₀ vseh od njega preiskovanih samomorivcev organske izpremembe, vsled katerih je potem sledil samomor. Na mlajših samomorivcih se ana-tomično ta vzrok ne dá lahko dokazati, ker se alkoholno zastrupljenje kaže šele v poznejši dobi. Zato je pa našel tudi imeno-vani profesor, da je izmed 167 moških samo-morivcev, ki so bili stari čez 30 let, 123, to je 79·7⁰/₀, ginal v smrt le alkohol.

Sploh alkohol jako oslabi človeški orga-nizem, kar opazujemo na pijancih lahko vsak dan. Telo ne more več prenašati bo-lezni, katere se ga lotevajo, in jim v kratkem

podleže. Zato vidimo včasih, da mrjejo na-videzno krepki možje, posebno na pljučnici, kakor muhe. Nezumno zavzivanje opojnih pijač je počasno otovljenje. Najprej trpi prebavljanje. Želodec se napaja s tekočino, katere ne more prebaviti ter se sčasom vname. Njemu bližnji notranji deli trpijo ž njim vred, posebno drob, ki ima pri pre-bavi važno vlogo. V njem se nakopiči neki toščobni obrastek. Izpočetka to sicer ni še nevarno, a sčasom premaga človeka. Bolezen se pokaže s tem, da se pojavlja posebno zjutraj hud kašelj, dokler se ne izloči bolesta materija. Zjutrek pivcu ne diši; edino, kar mu navidezno hasne, je požirek ruma ali konjaka. Če pa rabi to sredstvo opetovano — potem gorje mu! Bolezen hitro napreduje. Vodenica, sušica, srčna kap ali krvni izbruhi so pijančeve nadloge. Žal, da so pivci navadno često zaslepljeni in ne poslušajo niti najblažjih nasvetov. Večina dela, kakor oni delavec, h kateremu so poklicali zdravnika. Ko mu ta dokazuje, da je krivo njegove bolezní žganje, ter ga nagovarja, naj mu dá slovo, odgovori pijanec: „Oh, vi zdravniki tega ne razumete. Kar nam dobro dene, to nam pomaga.“

A kaj nam pomaga prijatelj, ki nas pri-jazno vabi, da nas potem — ubije!

To je le en učinek alkoholizma. Kmalu trpijo tudi možgani. Alkoholik pije za raz-vedrilo, za veselje in se raduje mamila. Po-lagoma prehodi vse stopinje omamljenja, dokler se slednjič ne zgrudi. To je pot do a k u t n e g a alkoholizma, do pijanskega de-lirija in — do smrti.

Koliko jih hodi v naših dneh to pot, eni hitreje, drugi bolj polagoma! Ne samo možje, tudi mladeniči med 20. in 26. letom podležejo mnogokrat temu zlu. Tudi pro-fesor Billroth sodi, da dandanes posebno zato zblazni toliko ljudi, ker se narodi vedno bolj kužijo z alkoholom. Seveda trpé pri tem tudi živci. O mnogih živčnih boleznih naših dni se dá dokazati, da se širijo v oni meri, v kateri se razširja alkoholizem. Tako je alkohol zavraten sovražnik našega zdravja

in najboljši pomočnik raznim boleznim. — Umevno je, da se pijančevo telo tudi manj ustavlja nalezljivim boleznim. To je posebno jasno dokazal na VIII. antialkoholnem sestanku na Dunaju profesor Gruber. Pogostoma se zgodi, da se hoče kdo z alkoholom obvarovati nalezljivih bolezni; to pa je naravnost brezumno. Kdor dela tako, ne škoduje le samemu sebi, ampak tudi drugim.

* * *

To so nekateri podatki o alkoholizmu iz najnovejše dōbe. Globoko tičimo v tem zlu posebno tudi mi Slovenci. Ker nas obdajajo zunanji sovražniki od vseh strani, skoraj nimamo časa, da bi se borili zoper tega notranjega zločinca, dasi nam razjeda mozg in kosti. A obupno naše stanje vendar še ni. Kakor smo že omenili, bo morebiti ravno velikost tega gorjá mnogim odprla

oči. Dotlej pa ne smemo držati križem svojih rok. Ako se rešijo tudi le posamezniki, že to nam mora biti dosti plačila za naš trud! Tako bomo gladili pot rešilnemu činu, ki mora slediti prej ali slej. Ljubezen do naroda in domovine nam ne sme biti prazna beseda; a ravno z odločno vojno zoper alkoholizem služimo svojemu narodu po besedah velikega papeža Pija IX., ki pravi: „Kdor si prizadeva premagati podlo strast pijančevanja, ta se vojskuje za vero, za blagostanje svojega bližnjega in za svojo domovino.“ In znani zmernostni apostol škof A. Egger piše: „Kdor reši tudi le eno dušo iz pogubnega pijančevanja, kdor iztrga tudi le eno družino iz te strašne razvade, ta ni zastoj živeli; s tem edinim činom si je pridobil velike zasluge za kraljestvo božje in za domovino. To mu bo sladka tolažba v življenju in v smrti.“

Ob tistem joku...

Rožmarina smrtni vonj
kroginkrog je zadehtel,
in ob oknu v noči sem
sanjal tiho, tiho bdel...

Plaval je moj duh vesel
črez dobrave v daljni kraj,
kjer srebrne je noči
zjasnil jasen nasmehljaj.

In ob joku tem moj duh
žalosten je onemel,
rožmarina mehki vonj
pa je kroginkrog dehtel...

Plaval je moj duh vesel
tja, kjer v rosnih je očeh
rosa zablestela mu
mehko kot solzé v očeh.

Plaval je moj duh vesel
med noči srebrne svit,
kjer mu vse drhtelo je,
kakor deve jok prikrit...

Cvetko Slavin.